

सहकारी ऐन, २०४८

लालमोहर र प्रकाशन मिति

संशोधन गर्ने ऐन

२०४९।२।२

१. केही नेपाल ऐन संशोधन

गर्ने ऐन, २०५७

२०५७।४।२६

२. सहकारी (पहिलो संशोधन) ऐन, २०५७

२०५७।८।२९

सहकारी संस्था तथा संघहरूको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना : देशका कृषक, कालीगढ, कम पूँजीवाल र निम्न आयवर्ग श्रमिक, भूमिहीन तथा बेरोजगार वा सामाजिक कार्यकर्ताले सर्वसाधारण उपभोक्ताको आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लागि पारस्परिक सहयोग र सहकारिताको आधारमा विभिन्न किसिमका सहकारी संस्था तथा संघहरूको गठन र संचालन सम्बन्धी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र विक्रम शाहदेवको शासनकालको एक्काइसौं वर्षमा संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद १

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :** (१) यस ऐनको नाम “सहकारी ऐन, २०४८” रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा :** विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा, []

(क) “संस्था” वा “संघ” भन्नाले दफा ५ बमोजिम दर्ता भएको सहकारी संस्था वा संघ सम्झनु पर्छ ।

(ख) “सदस्य” भन्नाले संस्था वा संघको विनियम बमोजिम शेयर खरिद गरी सदस्यता प्राप्त गरेको व्यक्ति, संस्था, संघ वा अन्य निकाय सम्झनु पर्छ ।

(ग) “समिति” भन्नाले संस्था वा संघको विनियम बमोजिम गठन भएको संचालक समिति सम्झनु पर्छ ।

(घ) “रजिष्ट्रार” भन्नाले दफा २९ बमोजिम नियुक्त भएको रजिष्ट्रार सम्झनु पर्छ ।

(ङ) “साधारण सभा” भन्नाले सम्बन्धित संस्था वा संघको साधारण सभा सम्झनु पर्छ ।

(च) “विनियम” भन्नाले सम्बन्धित संस्था संघको विनियम सम्झनु पर्छ ।

(छ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद २

संस्था वा संघको गठन

३. **संस्था वा संघको गठन :** (१) सहकारी सिद्धान्त अनुरूप आफ्ना सदस्यहरूको आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लागि सेवा तथा सुविधा पुऱ्याउने उद्देश्यले देहाय बमोजिमको संस्था वा संघ गठन गर्न सकिनेछ : []

(क) कम्तिमा पच्चीस जना व्यक्तिहरू सदस्य भएको प्रारम्भिक संस्था ।

(ख) खण्ड (क) बमोजिमको कम्तिमा पाँचवटा संस्थाहरू सदस्य भएको विषयगत संघ ।

(ग) खण्ड (क) बमोजिमका संस्थाहरू वा खण्ड (ख) बमोजिमका विषयगत संघहरू वा दुवै गरी कम्तिमा पाँचवटा संस्थाहरू वा संघहरू सदस्य भएको जिल्ला सहकारी संघ ।

(घ) खण्ड (क) बमोजिमका कम्तिमा पच्चीसवटा विषयगत संस्थाहरू वा खण्ड (ख) बमोजिम कम्तिमा पाँचवटा विषयगत संघहरू सदस्य भएको केन्द्रिय सहकारी संघ ।

- (ड) खण्ड (ख),(ग) र (घ) वमोजिमका कम्तिमा पन्ध्रवटा संघहरु सदस्य भएको राष्ट्रिय सहकारी संघ ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि एउटै जिल्लामा एक भन्दा बढी जिल्ला सहकारी संघ वा एकै प्रकृतिका विषयगत संघ तथा एकै प्रकृतिका एक भन्दा बढी केन्द्रीय सहकारी संघ गठन गर्न सकिने छैन ।
- (३) संस्था वा संघको कार्यक्षेत्र सोही संस्था वा संघको विनियममा तोकिए वमोजिम हुनेछ ।
४. **संस्था वा संघ दर्ता गर्न दरखास्त दिने** : (१) दफा ३३ वमोजिम गठन भएको संस्था वा संघ दर्ता गर्नको लागि सम्बन्धित सदस्यहरुले रजिष्ट्रार समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१२) वमोजिम दरखास्त दिंदा सम्बन्धित संस्था वा संघको दुईप्रति विनियमहरु, कार्ययोजना तथा सदस्यहरुले लिन कबूल गरेको शेयरको विवरण संलग्न गरी दरखास्तमा कम्तीमा दफा ३ वमोजिका सदस्यहरुको दस्तखत भएको हुनु पर्नेछ ।
५. **संस्था वा संघ दर्ता गर्ने** : (१) दफा ४ वमोजिम संस्था वा संघ दर्ता गर्नको लागि परेको दरखास्तमा रजिष्ट्रारले सो संस्था वा संघको विनियम सहकारी सिद्धान्त वमोजिम छ, छैन भन्ने सम्बन्धमा आवश्यक जाँचवुझ गर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) वमोजिम जाँचवुझ गर्दा उपयुक्त देखेमा रजिष्ट्रारले संस्था वा संघ दर्ता गरी तोकिए वमोजिम दर्ताको प्रमाणपत्र दिनेछ ।
६. **दर्ता गर्न अस्वीकार गर्न सक्ने** : (१) दफा ५ वमोजिम जाँचवुझ गर्दा रजिष्ट्रारले कुनै कुरा संशोधन गर्नु पर्ने देखेमा पन्ध्र दिन भित्र सम्बन्धित संस्था वा संघ दर्ता गर्न आवेदन दिने व्यक्तिहरुलाई संशोधनका लागि सूचना दिनेछ ।
- (२) उपदफा (१) वमोजिम रजिष्ट्रारले संस्था वा संघ दर्ता गर्न अस्वीकार गरेकोमा चित्त नबुझ्ने आवेदकले श्री ५ को सरकार समक्ष उजूर गर्न र सो उपर पनि सोही नामवाट नालिस उजूर लाग्न सक्नेछ ।
७. **संस्था वा संघ संगठित संस्था हुने** : (१) संस्था वा संघ अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित र संगठित संस्था हुनेछ ।
- (२) संस्था वा संघको सवै कामको निमित्त आफ्नो एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।
- (३) संस्था वा संघले व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न र कुनै प्रकारले बन्दोबस्त गर्न सक्नेछ ।
- (४) संस्था वा संघले व्यक्ति सरह आफ्नो नामवाट नालिस उजूर गर्न र सो उपर पनि सोही नामवाट नालिस उजूर लाग्न सक्ने छ ।
८. **संस्था वा संघको दायित्व सीमित हुने** : (१) संस्था वा संघको दायित्व सीमित हुनेछ ।
- (२) प्रत्येक संस्था वा संघको नाममा “सहकारी” र नामको अन्तमा “लिमिटेड” भन्ने शब्द रहनेछ ।

परिच्छेद ३

संस्था वा संघको सदस्यता

९. **संस्थाको सदस्यता** : (१) देहाय वमोजिमका नेपाली नागरिकरु संस्थाको सदस्य हुन सक्नेछन् :
- (क) संस्था दर्ता गर्न निवेदन दिने व्यक्तिहरु
- (ख) संस्थाकार्य कार्यक्षेत्र भित्र बसोवास गरेका दफा २३ वमोजिम विक्री भएको शेयर खरिद गरि संस्थाको सेवा प्राप्त गर्न चाहने, सदस्यताको जिम्मेवारी वहन गर्न स्वीकार गर्ने र विनियममा उल्लिखित शर्तहरु पूरा गर्ने व्यक्तिहरु,

- (ग) दफा २३ को उपदफा (१) वमोजिम विक्री भएको शेयर खरीद गर्ने निकायहरु ।
- (२) संस्थाको सदस्य हुन चाहने व्यक्तिले समिति समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (३) समितिले सदस्यता प्रदान गर्न अस्वीकार गरेको खण्डमा निवेदकले साधारण सभा समक्ष उजुर गर्न सक्नेछ, र सो सम्बन्धमा साधारण सभाको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।
- (४) अनिवार्य वचत शेयर पूंजीमा परिणत भई शेयर सदस्य हुन पुगेका व्यक्तिहरुले वचत रकम फिर्ता पाएपछि उनीहरुको दस्यता स्वतः हट्नेछ ।
१०. **संघको सदस्यता :** (१) विषयगत संघहरुमा सो संघको कार्यक्षेत्र भित्रका सम्बन्धित विषयगत संस्थाहरुले संघको विनियममा भएको व्यवस्था अनुरूप सदस्यता प्राप्त गर्न सक्नेछन् ।
- (२) जिल्ला सहकारी संघमा सो संघका विनियममा भएको व्यवस्था अनुरूप सम्बन्धित जिल्ला भित्रका सबै संस्थाहरु तथा विषयगत संघहरु सदस्य हुन सक्नेछन् ।
- (३) केन्द्रीय सहकारी संघमा सो संघको विनियममा भएको व्यवस्था अनुसार विषयगत संस्थाहरु तथा विषयगत संघहरु सदस्य हुन सक्नेछन् ।
- (४) राष्ट्रिय सहकारी संघमा सबै संघहरु तथा राष्ट्रिय सहकारी संघको विनियममा उल्लेख भए वमोजिमका अन्य निकायहरु सदस्य हुन सक्नेछन् ।
- (५) सम्बन्धित संघमा दफा २३ को उपदफा (१) वमोजिम विक्री भएको शेयर खरीद गर्ने निकायहरु सदस्य हुन सक्नेछन् ।
११. **सदस्यताको समाप्ति :** संस्था वा संघको सदस्यता तोकिए वमोजिमको अवस्थामा समाप्त हुनेछ ।
- परिच्छेद ४**
- कार्य संचालन विधि**
१२. **विनियम :** (१) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमहरुको अधीनमा रही संस्था वा संघले आफ्नो कार्य संचालन गर्न विनियम बनाउन सक्नेछ । यसरी बनाएको विनियम रजिष्टारले स्वीकृत गरेपछि लागू हुनेछ ।
- (२) प्रत्येक संस्था वा सभाको संचालन तथा व्यवस्थापन सो संस्था वा संघको विनियम वमोजिम हुनेछ ।
- (३) विनियममा संस्था वा संघको नाम, ठेगाना, कार्यक्षेत्र, उद्देश्य, संचालन विधि तथा तोकिए वमोजिमका अन्य विवरणहरु खुलाइएको हुनु पर्नेछ ।
- (४) विनियमको संशोधन सम्बन्धित संस्था वा संघको साधारण सभामा उपस्थित सदस्यहरुको दुई तिहाई बहुमतले गर्न सक्नेछ ।
- (५) उपदफा(४) वमोजिम संशोधन गरिएको विनियम रजिष्टारले स्वीकृत गरेपछि लागू हुनेछ ।
१३. साधारण सभा : (१) प्रत्येक संस्था संघको एक साधारण सभा हुनेछ ।
- (२) संस्थाका सबै सदस्यहरु संस्थाको साधारण सभाको सदस्य हुनेछन् ।
- (३) संघको साधारण सभामा विनियममा उल्लेख गरिए वमोजिमका सदस्यहरु रहनेछन् ।
१४. **साधारण सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार :** साधारण सभाको काम,कर्तव्य र अधिकार देहाय वमोजिम हुनेछ ।
- (क) संस्था वा संघको वार्षिक हिसाव जाँच गरी अनुमोदन गर्ने ।
- (ख) संचालक समिति तथा लेखा समितिको निर्वाचन गर्ने तथा कुनै संचालकलाई हटाउने वा समिति विघटन गर्ने सम्बन्धमा निर्णय गर्ने ।
- (ग) संचालक समिति तथा लेखा समितिको प्रतिवेदन माथि छलफल गर्ने र निर्देशन दिने ।
- (घ) विनियम संशोधन सम्बन्धी निर्णय गर्ने ।

(ड) संस्था वा संघको विभाजन वा अन्य संस्था वा संघसंग एकीकरण वा विघटन सम्बन्धी निर्णय गर्ने ।

१५. **साधारण सभाको बैठक** : (१) प्रत्येक संस्था वा संघले दर्ता भएको मितिले तीन महिनाभित्र प्रारम्भिक साधारण सभा बोलाउनु पर्नेछ ।

(२) प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको छ महिना भित्र प्रत्येक संस्था वा संघले वार्षिक साधारण सभा बोलाउनु पर्नेछ ।

(३) तोकिए वमोजिमको अवस्थामा संस्था वा संघको विशेष साधारण सभा बोलाउन सकिनेछ ।

(४) साधारण सभाको बैठकको गणपूरक संख्या तोकिए वमोजिम हुनेछ ।

तर विनियम संशोधन गर्नु पर्दा साधारण सभाको कूल सदस्य संख्याको एकाउन्न प्रतिशत सदस्यहरूको उपस्थिति आवश्यक हुनेछ ।

१६. **संचालक समिति** : (१) प्रत्येक संस्था वा संघको एक संचालक समिति हुनेछ ।

(२) समितिको गठन एवं काम कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धित संस्था वा संघको विनियममा व्यवस्था भए वमोजिम हुनेछ ।

(३) समितिको कार्यावधि पाँच वर्षमा नबढ्ने गरी विनियममा व्यवस्था भए वमोजिम हुनेछ ।

(४) समितिले आफ्नो कार्यावधि समाप्त हुनु अगावै नयाँ समितिको निर्वाचन गराउनु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) वमोजिम समय भित्र समितिले निर्वाचन नगराएमा कुनै पनि सदस्यले सोको जानकारी रजिष्टारलाई गराउन सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) वमोजिमको जानकारी प्राप्त भएमा वा नभएमा पनि समितिको कार्यावधि समाप्त भएको मितिले छ महिना भित्र रजिष्टारले समितिको निर्वाचन गराउनु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (४) र (६) वमोजिम नयाँ समितिको निर्वाचन नभएसम्म साविककै समितिले विनियममा व्यवस्था भए वमोजिम कार्य संचालन गर्न सक्नेछ ।

१७. **लेखा समिति** : (१) प्रत्येक संस्थाको साधारण सभाले एकजना संयोजक समेत तीनजना सदस्य भएको एउटा लेखा समिति निर्वाचनद्वारा गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) लेखा समितिले नियमित रूपमा संस्थाको आन्तरिक लेखा परीक्षण गराउन र समितिलाई सुझाव दिन सक्नेछ ।

(३) लेखा समितिले आफ्नो लेखा सम्बन्धी प्रतिवेदन साधारण सभामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

१८. **समितिको सदस्यको निष्काशन वा समितिको विघटन** : (१) समितिको कुनै निर्वाचित सदस्यलाई निष्काशन गर्नु पर्ने वा समितिलाई विघटन गर्नु पर्ने औचित्य छ भनी साधारण सभाका पाँच प्रतिशत सदस्यहरूले कारण खोली साधारण सभामा पेश गरेको प्रस्तावलाई साधारण सभाको बहुमतले पारित गरेमा त्यस्तो समितिको सदस्यलाई निष्काशन गर्न वा समितिलाई विघटन गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) वमोजिम समितिको कुनै सदस्यलाई निष्काशन गरिएमा त्यसरी निष्काशन गरिएको सदस्यको नाउँमा साधारण सभाले बाँकी अवधिका लागि अर्को सदस्यको निर्वाचन गर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) वमोजिम समिति विघटन भएमा साधारण सभाले नयाँ समितिको निर्वाचनको व्यवस्था गर्नेछ ।

(४) लेखा समितिको सदस्यको निष्काशन वा लेखा समितिको विघटनको सम्बन्धमा पनि उपदफा (१),(२) र (३) मा उल्लेख गरिएको सवै व्यवस्थाहरू लागू हुनेछन् ।

१९. **उपसमितिहरू** : (१) संस्था वा संघको कार्य सम्पादनको निमित्त समितिले नियममा व्यवस्था भए वमोजिम उपसमितिहरू गठन गर्न सक्नेछ ।
 (२) उपदफा (१) वमोजिम गठन हुने उपसमितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा कार्यविधि विनियममा व्यवस्था भए वमोजिम हुनेछ ।
२०. कर्मचारी तथा सल्लाहकारहरूको नियुक्ति : (१) संस्था वा संघको कार्य संचालनको निमित्त समितिले आवश्यकतानुसार कमचारी तथा सल्लाहकारको नियुक्ति साधारण सभाले अनुमोदन गरेको प्रकृया वमोजिम गर्न सक्नेछ ।
 (२) उपदफा (१) वमोजिम नियुक्त भएका कर्मचारी तथा सल्लाहकारको पारिश्रमिका तथा सेवाका अन्य शर्तहरू सम्बन्धित संस्था वा संघको विनियममा उल्लेख भए वमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ५

रजिष्ट्रार

२१. **रजिष्ट्रारको नियुक्ति** : (१) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमको अधीनमा रही संस्था वा संघ दर्ता गर्न तथा तोकिए वमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्न श्री ५ को सरकारले एकजना रजिष्ट्रारको नियुक्ति गर्नेछ ।
 (२) रजिष्ट्रारको पारिश्रमिक तथा सेवाका अन्य शर्तहरू तोकिए वमोजिम हुनेछ ।
२२. **अधिकार प्रत्यायोजन** : यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वमोजिम रजिष्ट्रारलाई प्राप्त अधिकारहरू मध्ये सवै वा कुनै अधिकार रजिष्ट्रारले आफू मुनिका कुनै अधिकृतलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद ६

आर्थिक श्रोत र परिचालन

२३. **शेयर विक्री गर्ने** : (१) संस्था संघले आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्रका सदस्य हुन सक्ने व्यक्तिहरू, सदस्यहरू तथा तोकिएका वोजिमका अन्य निकायहरूलाई शेयर विक्री गरी शेयर पूंजी संकलन गर्न सक्नेछ ।
 (२) संस्था वा संघले श्री ५ को सरकारको स्वीकृति लिई अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी महासंघ (इण्टरनेशनल कोअपरेटीभ एलाएन्स) को सदस्य रहेको विदेशी सहकारी संस्था वा संघलाई कूल शेयर पूंजीको बढीमा बीस प्रतिशत शेयर विक्री गर्न सक्नेछ ।
 (३) उदफा (१) वमोजिम संस्थाले शेयर विक्री गर्दा एकै व्यक्ति वा संस्थालाई कूल शेयर पूंजीको बीस प्रतिशतमा नबढ्ने गरी विक्री गर्नु पर्नेछ ।
 तर यो बन्देज श्री ५ को सरकार वा श्री ५ को सरकारको स्वामित्वमा रहेको संस्था वा निकायलाई लागू हुनेछैन ।
 (४) सदस्यले जतिसुकै शेयर खरीद गरेको भए तापनि संस्था वा संघको कार्य संचालनमा एक व्यक्ति एक मतको आधारमा मात्र मत दिन पाउनेछ ।
२४. **ऋणपत्र जारी गर्न र ऋण लिन सक्ने** : संस्था वा संघले ऋण पत्र जारी गर्न र स्वदेशी वा विदेशी बैंक वा अन्य निकायबाट ऋण लिन सक्नेछ ।
 तर ऋण पत्र जारी गर्न वा विदेशी बैंकबाट ऋण लिनु अघि श्री ५ को सरकारको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
२५. **ऋण लिंदा श्री ५ को सरकारको सुरक्षण प्राप्त गर्न सक्ने** : (१) संस्था वा संघले ऋणपत्र जारी गर्दा ऋण पत्रमा वा विदेशी बैंक वा अन्य निकायको ऋणमा श्री ५ को सरकारको सुरक्षण प्राप्त गर्न चाहेमा त्यसको लागि श्री ५ को सरकार समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) वमोजिम परेको निवदेन उपर श्री ५ को सरकारले विचारगरी उपयुक्त देखेमा त्यस्तो ऋण पत्र वा ऋणमा सुरक्षण प्रदान गर्न सक्नेछ । त्यसरी सुरक्षण प्रदान गर्दा त्यस्तो ऋणपत्र वा ऋणको भुक्तानीको सम्बन्धमा श्री ५ को सरकारले आवश्यक शर्त तथा बन्देज तोकिदिन सक्नेछ र सोही शर्त तथा बन्देजको अधीनमा रही संस्था वा संघले ऋणपत्र वा ऋणको भुक्तानी गर्नु पर्नेछ ।

२६. **बैंकिङ्ग कारोवार गर्न सक्ने :** (१) संस्था वा संघले आफ्ना सदस्यहरुबाट बचत निक्षेप स्वीकार गर्न आफ्ना सदस्यहरुलाई कर्जा दिन सक्नेछ ।

(२) संस्था वा संघले उपदफा (१) मा उल्लेखित कारोवार वाहेक आफ्ना सदस्यहरुभित्र मात्र सिमित रहने गरी निक्षेप स्वीकार गर्ने र कर्जा दिने लगायतका अन्य बैंकिङ्ग कारोवार गर्न नेपाल राष्ट्र बैंकको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ । यस्ता संस्था वा संघले नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकेको शर्त तथा दिएको निर्देशन पालन गर्नु पर्नेछ ।

(३) यो ऐन प्रारम्भ हुनु भन्दा अघि दर्ता भै कारोवार गरेका संस्था वा संघले यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक वर्ष भित्र उपदफा (१) वा उपदफा (२) वमोजिम कारोवार संचालन गर्न व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(४) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संस्था वा संघहरु मिली एक सहकारी बैंकको स्थापना गर्न सक्नेछन् ।

(५) उपदफा (४) वमोजिम बैंकको स्थापनाको लागि नेपाल राष्ट्र बैंकको सिफारीश सहित दरखास्त पेश गर्न आएमा रजिष्टारले आवश्यक जाँचबुझ गरी त्यस्तो बैंक दर्ता गर्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) वमोजिम दर्ता भै स्थापना भएका बैंकले नेपाल राष्ट्र बैंकले स्वीकृति प्रदान गरेको वाणिज्य बैंक ऐन, २०३१ अन्तर्गतका बैंकिङ्ग कारोवार संचालन गर्न सक्नेछ र बैंकले नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकेको शर्त र समय समयमा दिएको निर्देशन पालना गर्नु पर्नेछ ।

२७. **वचतको वितरण :** (१) संस्था वा संघको कुनै वर्षको खूद वचतको घटीमा एक चौथाई रकम जगेडा कोषमा जम्मा गरेपछि बाँकी रहन आएको रकम मध्येबाट तोकिए वमोजिमका कोषहरु खडा गर्न सकिनेछ ।

(२) जगेडा कोष वाहेकका अरु कोषहरु मध्येबाट ती कोषको उद्देश्य वमोजिम विनियममा उल्लिखित हदसम्मको लाभांश वा बोनस वितरण गर्न सकिनेछ ।

तर एक वर्षको शेयर लाभांशको रकम शेयर पूँजीको पन्ध्र प्रतिशत भन्दा बढी हुने छैन ।

२८. **आर्थिक सहायोग गर्न नहुने :** संस्था वा संघले कुनै राजनैतिक दल वा धर्म वा सम्प्रदायका लागि कार्यगर्ने संघ संस्थालाई चन्दा दिन वा अन्य कुनै प्रकारको आर्थिक सहयोगन गर्न पाउने छैन ।

२९. **ठेक्का पट्टा दिन नहुने :** संस्था वा संघले आफ्नो समिति वा लेखा समितिको कुनै सदस्यलाई वा आफ्नो कर्मचारीलाई संस्था वा संघको ठेक्का पट्टा दिन हुदैन ।

३०. **सदस्यको शेयर वा हक लिलाम विक्री नहुने :** संस्था वा संघको मूलधनको रुपमा रहेको कुनै सदस्यको शेयर वा हक सोही संस्था वा संघको ऋण वा दायित्व वाहेक अन्य कुनै ऋण वा दायित्व वापत लिलाम विक्री गरिने छैन ।

परिच्छेद [] ७

एकीकरण वा विभाजन

३१. **एकीकरण वा विभाजन गर्न सक्ने :** (१) दुई वा दुईभन्दा बढी संस्थाहरु हआपसमा गाभी एकीकरण गर्न वा एक संस्था वा संघलाई दुई वा दुई भन्दा बढी संस्था वा संघमा विभाजन गर्न

० पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

सम्बन्धित संस्था वा संघको साधारण सभाको दुई तिहाई बहुमतबाट निर्णय भएको हुनु पर्नेछ । यस्तो निर्णय गर्दा एकीकरण र विभाजनका शर्त र कार्यविधिहरू समेत खोलिएको हुनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निर्णयको आधारमा रजिष्ट्रारले सम्बन्धित संस्था वा संघको एकीकरण वा विभाजन गर्नेछ ।

परिच्छेद ८

सूचना अभिलेख तथा हिसाव जाँच

३३. **निर्णयको अभिलेख राख्ने :** प्रत्येक संस्था वा संघको आफ्नो साधारण सभा, समिति, लेखा समिति तथा उपसमितिहरूको बैठक तथा तिनीहरूले गरेको काम कारवाहीहरूको अद्यावधि अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।
३३. **लेखा तथा अन्य अभिलेख :** प्रत्येक संस्था वा संघले आफूले गरेको सम्पूर्ण कारेवारहरूको लेखाको अभिलेख तथा अन्य आवश्यक अभिलेखहरू तोकिए बमोजिम राख्नु पर्नेछ ।
३४. **सूचना दिनु पर्ने :** प्रत्येक संस्था वा संघले प्रत्येक वर्ष कारोवारको वार्षिक प्रतिवेदन तथा लेखापरीक्षण प्रतिवेदनको साथै देहायका विवरणहरू समावेश भएको प्रतिवेदन तोकिएको समयभित्र रजिष्ट्रार वा निजले तोकेको अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ :
(क) बचत वितरण सम्बन्धी तय गरको नीति तथा योजना,
(ख) संचालकहरूको नाम तथा बाँकी कार्यावधिको सूची,
(ग) साधारण सभको बैठकको निर्धारित मिति र
(घ) समय समयमा रजिष्ट्रारले तोकिएको अन्य विवरण ।
३५. **सोधपुछ गर्न सक्ने :** (१) कुनै संस्था वा संघले सन्तोषजनक काम गरेको छैन भनी सो संस्था वा संघको कम्तिमा पाँच प्रतिशत सदस्यले निवेदन दिएमा रजिष्ट्रारले आफै गर्ई सोधपुछ गर्न वा कुनै अधिकारीलाई लिखित रूपमा अधिकार दिई सोधपुछ गराउन सक्नेछ ।
(२) कुनै संस्था वा संघको व्यावसायिक कारोवार सन्तोषजनक नलागेमा रजिष्ट्रारले सोधपुछ गर्न वा कुनै अधिकारीद्वारा सोधपुछ गराउन सक्नेछ ।
(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम रजिष्ट्रार वा निजबाट अधिकार पाएको अधिकारीले सुधपुछ गर्दा मागेको जानकारी दिई सवै तहबाट सहयोग गर्नु सो संस्था वा संघको प्रत्येक सदस्य र कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ ।
(४) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम गरिएको सोधपुछको परिणामको सूचना सो संस्था वा संघलाई लिखित रूपमा दिइनेछ ।
३६. **निरीक्षण गर्न र सुभाब दिन सक्ने :** (१) रजिष्ट्रार वा निजबाट अधि कार प्राप्त अधिकारीले संस्था वा संघको निरीक्षण गर्न सक्नेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम निरीक्षण गर्दा यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा विनियम बमोजिम भएको नपाइएमा सम्बन्धित अधिकारीले ऐन, नियम वा विनियम बमोजिम व्यवस्था गर्न आवश्यक सुभाब दिन सक्नेछ ।
३७. **हिसाव जाँच :** (१) संस्था वा संघले प्रत्येक आर्थिक वर्षको हिसाव जाँच सो आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिना भित्र रजिष्ट्रार वा निजले तोकेको अधिकारीले स्वीकृति दिएको कुनै दर्तावाला लेखापरीक्षकद्वारा गराउनु पर्नेछ ।
(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि रजिष्ट्रारको स्वीकृति लिइ सम्बन्धित संस्था वा संघको साधारण सभाले दर्तावनाला लेखापरीक्षक नियुक्त गरी संस्था वा संघको हिसाव जाँच गराउन सक्नेछ ।

- (३) उपदफा (२) वमोजिम लेखापरीक्षक नियुक्त गर्दा एउटै व्यक्ति वा कम्पनीलाई लगातार तीन मपटक भन्दा बढी नियुक्त गर्न सकिनेछैन ।
- (४) हिसाव जाँचको प्रतिवेदन साधारण सभामा पेश गरी अनुमोदन गराउनु पर्नेछ ।
- (५) उपदफा (४) वमोजिम साधारण सभामा हिसाव जाँच प्रतिवेदन पेश हुँदा साधारण सभाले अनुमोदन नगरेमा साधारण सभाले अर्को लेखापरीक्षक नियुक्त गरी जाँचबुझ वा पुनः हिसाव जाँच गराउन सक्नेछ ।
- (६) लेखापरीक्षकको पारिश्रमिक र सुविधा साधारण सभाले निर्धारण गरे वमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद १९

संस्था वा संघलाई छुट र सुविधा

३८. **संस्था वा संघलाई छुट र सुविधा :** (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि संस्था वा संघलाई देहाय वमोजिमको छुट र सुविधा प्राप्त हुनेछ :□

- (क) संस्था वा संघले अचल सम्पत्ति बाहेक कारोवार सम्बन्धी कुनै लिखत रजिष्ट्रेशन गर्नु गराउनु पर्ने छैन ।
- (ख) संस्था वा संघले गरेको अचल सम्पत्तिको लेखनदन वा खरीद विक्री सम्बन्धी कागजपत्र वा कुनै किसिमको लिखतमा आय टिकट दस्तूर वा रजिष्ट्रेशन दस्तूर लाग्ने छैन ।
- (ग) ✂.....
- (घ) संस्था वा संघले कारोवार गनेए वस्तुहरुमा स्थानीय कर लाग्ने छैन ।

(२) श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी संस्था वा संघले आफ्नो प्रयोगको लागि आयात गर्ने मेशीनरी, औद्योगिक तथा कृषियन्त्र, उपकरण, पार्टपूजा, कच्चा पदार्थ, कार्यालय उपकरण तथा ढुवानीका साधनहरुमा लाग्ने भन्सार महशूल वा विक्रीकरण प्रचलित कानून वमोजिम पूरै वा आंशिक रुपमा छुट दिन सक्नेछ ।

(३) श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी संस्था वा संघले उत्पादन गरेको मालसामानमा लाग्ने अन्तःशुल्क वा विक्री कर प्रचलित कानून वमोजिम पूरै वा आंशिक रुपमा छुट दिनेछ ।

(४) औद्योगिक व्यवसाय गर्ने संस्था वा संघलाई उपदफा (१),(२), र (३)मा उल्लिखित छुटहरुका अतिरिक्त प्रचलित कानून वमोजिम उद्योगहरुले पाए सरहको अन्य छुट सुविधा र संरक्षण समेत प्राप्त हुनेछ ।

३९. **संस्था वा संघको बाँकी बक्यौता असूल उपर गर्ने :** कुनै व्यक्तिले संस्था वा संघबाट प्राप्त गरेको ऋण वा संस्था वा संघलाई तिर्नु पर्ने बाँकी बक्यौता, संस्था वा संघको हिनामिना गरेको सम्पत्तिको विगो र सो रकमहरुमा लाग्ने व्याज समेत संस्था वा संघले आफै वा संस्था वा संघको सिफारीशमा रजिष्ट्रारले निजको जाय जेथाबाट तोकिए वमोजिमको कार्यविधि अपनाई लिलाम विक्री गरी असूल उपर गर्न सक्नेछ ।

४०. **संस्था वा संघले अग्राधिकार पाउने :** कुनै सदस्यले संस्था वा संघलाई तिर्नु पर्ने रकम नतिरेमा त्यस्तो सदस्यको जायजैथामा श्री ५ को सरकारको कुनै हक दावी भए त्यसको निमित्त रकम पर सारी बाँकी रहन आएको रकममा संस्था वा संघले अग्राधिकार पाउनेछ ।

परिच्छेद □ १०

संस्था वा संघको विघटन र दर्ता खारेजी

४१. **संस्था वा संघको विघटन र दर्ता खारेजी** : (१) संस्था वा संघको साधारण सभाको कूल सदस्य संख्याको दुई तिहाई बहुमतले संस्था वा संघ विघटन गर्ने निर्णय गर्न सक्नेछ ।
(२) उपदफा (१) वमोजिमको निर्णय सहितको निवेदन प्राप्त भएपछि रजिष्ट्रार वा निजवाट अधिकार प्राप्त व्यक्तिले त्यस्तो संस्था वा संघको दर्ता खारेज गर्न सक्नेछ ।
(३) दफा ३५ को उपदफा (२) वमोजिम सोधपुछ गर्दा वा दफा ३६ वमोजिम निरीक्षण गर्दा कुनै संस्था वा संघ लगातार दुई वर्ष सम्म कुनै कारोबार नगरी निष्कृत्य अवस्थामा रहको पाइएमा वा कुनै संस्था वा संघद्वारा आफ्नो उद्देश्य विपरीत कार्य गरको पाइएमा रजिष्ट्रार वा निजवाट अधिकारी प्राप्त व्यक्तिले संस्था वा संघको दर्ता खारेज गर्न सक्नेछ । यसरी दर्ता खारेज भएमा संस्था वा संघ विघटन हुनेछ र दर्ताको प्रमाणपत्र स्वतः रद्द हुनेछ ।
४२. **लिक्विडेटको नियुक्ती** : (१) दफा ४१ वमोजिम कुनै संस्था वा संघ विघटन भएमा सो सम्बन्धी कुराको कार्यान्वयन गर्न रजिष्ट्रार वा निजवाट अधिकार प्राप्त व्यक्तिले एक जना लिक्विडेटर नियुक्त गर्नेछ ।
(२) लिक्विडेटरको काम, कर्तव्य र अधिकार र पारिश्रमिक तोकिए वमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद □ ११

दण्ड जरिवाना

४३. **विवरण दालिखा नगर्नेलाई जरीवाना** : (१) दफा ३४५ वमोजिम प्रतिवेदन पेश नगर्ने वा दफा ३५ को उपदफा (३) वमोजिमको जानकारी नदिने संस्था वा संघलाई रजिष्ट्रारको आदेशले एक हजार पाँच सय रुपैयाँ सम्म जरीवाना हुनेछ ।
४४. **सहकारी शब्द प्रयोग गरी व्यापार गर्नेलाई जरीवाना** : यस ऐन वमोजिम दर्ता भएको संस्था वा संघ वाहेक दफा ४६ को विखिलाप हुने गरी व्यापार व्यवसाय गर्ने व्यक्तिलाई रजिष्ट्रारको आदेशले दुईहजार रुपैयाँ सम्म जरीवाना हुनेछ । एकपटक जरिवाना भएपछि त्यस्तो व्यक्तिले सोही दफाको विखिलाप हुने गरी पुनः व्यापार वा व्यवसाय गरेको ठहरिएमा दोश्रो पटक देखि प्रत्येक पटकको लागि पाँच हजार रुपैयाँ सम्म जरिवाना हुनेछ ।
४५. **पुनरावेदन गर्न सक्ने** : दफा ४१ को उपदफा (३) वमोजिम रजिष्ट्रार वा निजवाट अधिकार प्राप्त व्यक्तिले कुनै संस्था वा संघको दर्ता खारेज गरेकोमा वा दफा ४३ वा दफा ४४ वमोजिम रजिष्ट्रारले गरेको आदेशमा चित्त नवुभ्ने सम्बन्धित संस्था वा संघ वा व्यक्तिले पैतीस दिनभित्र पुनरावेदन अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद □ १२

विविध

४६. **सहकारी शब्द वा सो शब्दको रुपान्तर प्रयोग गर्नमा बन्देश** : यस ऐन वमोजिम दर्तास भएको संस्था वा संघ वाहेक अरु कुनै व्यक्ति, फर्म वा संस्थाले आफ्नो नाममा सहकारी शब्द वा सो शब्दको अंग्रेजी रुपान्तर राखी व्यापार वा व्यवसाय गर्न पाउने छैन ।

४७. कम्पनी ऐन, २०२१ लागू नहुने : यस ऐन अन्तर्गत दर्ता भएको संस्था वा संघको हकमा कम्पनी ऐन २०२१ लागू हुनेछैन ।
४८. नियम बनाउने अधिकार : (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न श्री ५ को सरकारले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।
(२) उपदफा (१) ले दिएको अधिकारको सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी खास गरी देहायका विषयहरूमा नियमहरू बनाउन सकिनेछ :
(क) संस्था वा संघको दर्ताको लागि दरखास्त र प्रमाण पत्रको ढाँचा तोक्ने ।
(ख) संस्था वा संघको साधारण सभा र विशेष साधारण सभाको अधिकार र कार्यविधिको व्यवस्था गर्ने ।
(ग) संस्था वा संघको आर्थिक श्रोतको व्यवस्था र परिचालन गर्ने ।
(घ) संस्था वा संघको रेखदेख तथा निरीक्षण गर्ने, गराउने ।
४९. खारेजी र बचाउ : (१) साभ्ना संस्था ऐन, २०४१ ऐन खारेज गरिएको छ ।
(२) साभ्ना संस्था ऐन, २०४१ अन्तर्गत दर्ता भएको संस्था वा संघ यसै ऐन बमोजिम दर्ता भएको मानिनेछ ।

सहकारी नियमावली, २०४९

नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित मिति
२०४९।११।१८

सहकारी ऐन २०४८ को दफा ४८ ले दिएको अधिकाराम प्रयोग गरी श्री ५ को सरकारले देहायका नियमहरू बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यी नियमहरूको नाम “सहकारी नियमावली, २०४९” रहने छ ।
(२) यो नियमावली तुरुन्त पारम्भ हुनेछ ।
२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यो नियमावली,
 - (क) “ऐन” भन्नाले सहकारी ऐन २०४८ सम्भन्धु पर्छ ।
 - (ख) “व्यवस्थापक” भन्नाले संस्था वा संघको व्यवस्थापक सम्भन्धु पर्छ ।
३. संस्था वा संघको दर्ता : ऐनको दफा ४ बमोजिम संस्था वा संघ दर्ता गर्नको लागि रजिष्ट्रार समक्ष अनुसूची १ को ढांचामा दरखास्त दिनुपर्ने छ ।
४. दर्ताको निमित्त प्राथमिकता : संघको दर्ताको लागि एकभन्दा बढी निवेदन परेमा रितपूर्वक दर्ता भएको पहिलो निवेदनलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
५. दर्ताको प्रमाणपत्र : ऐनको दफा ५ बमोजिम रजिष्ट्रारले संस्था वा संघलाई दर्ताको प्रमाणपत्र दिँदा अनुसूची २ को ढांचामा दिनु पर्नेछ ।
६. सदस्यता कायम नरहने : (१) देहायको अवस्थामा संस्था वा संघको सदस्यता कायम रहने छैन :-
 - (क) सदस्यले समिति समक्ष पेश गरेको लिखित राजीनामा स्वीकृत भएमा ,
 - (ख) सदस्यताको लागि विनियममा तोकिएको योग्यता नरहेमा ,
 - (ग) संस्था वा संघ विघटन भएमा ।तर कुनै सदस्यले संस्था वा संघबाट प्राप्त गरेको ऋण वा संस्था वा संघलाई तिर्नु पर्ने बांकी बन्धौता भुक्तानी गर्न बांकी रहेछ भने त्यस्तो सदस्यले र त्यस्तो सदस्यको तर्फबाट धितो वा जमानत बस्ने अरु कुनै सदस्यले सो संस्था वा संघको सदस्यताबाट राजीनामा गर्न पाउने छैन ।
 - (ख) उपनियम (१) बमोजिम सदस्यता समाप्त भएको व्यक्तिले पुन : सदस्यता प्राप्त गर्न चाहेमा त्यस्तो सदस्यता समाप्त भएको मितिले एक वर्षपछि मात्र सम्बन्धित संस्था वा संघमा निवेदन दिन सक्नेछ ।
७. शेयर फिर्ता लिने : नियम ६ बमोजिम कुनै सदस्यको सदस्यता कायम नरहेमा निजले शेयर खरिद गरी संस्था वा संघमा लगानी गरेको रकम विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम फिर्ता गरिनेछ ।
८. शेयरको नामसारी : (१) कुनै सदस्यको मृत्यु भएमा निजको नाममा रहेको शेयर र संस्था वा संघबाट निजलाई प्राप्त हुने हक निजले नियम ९ बमोजिम मनोनीत गरेको कुनै हकवाला भए सो हकवाला र त्यस्तो हकवाला नभए प्रचलित कानून बमोजिमको हकवालाको नाममा नामसारी गरी दिनु पर्नेछ ।
तर त्यस्तो हकवालामा सदस्यता प्राप्त गर्नको लागि विनियममा तोकिएको योग्यता नभएमा सदस्यको मृत्यु भएको मितिले ६ महिना भित्र सदस्यताको लागि योग्य अरु कुनै हकवालाको नाममा नामसारी गरी पाउं भनी दरखास्त दिन सक्ने छ र त्यस्तोमा सो हकवालाको नाममा नामसारी गरी दिनु पर्नेछ ।

- (२) उपनियम (१) बमोजिम मृत सदस्यको हकवालाले नामसारी गराई लिन नचाहेमा निजले पाउने शेयर रकम त्यस्तो हकवालालाई फिर्ता दिनुपर्नेछ ।
- (३) उपनियम(१)र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि मृत सदस्यको हकवाला नाबलिक रहेछ वा निजको मानसिक सन्तुलन ठीक रहनेछ भने मृत सदस्यले पाउने शेयर रकम कम्तिमा दुई जना साक्षीको रोहवरमा त्यस्तो हकवालालाई फिर्ता दिनु पर्नेछ ।
९. हकवाला मनोनीत गर्ने : (१) हकवाला मनोनीत गर्दा कम्तिमा दुई जना साक्षीको रोहवरमा लिखत तार गरी गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो लिखतमा मनोनीत गर्ने सदस्य र साक्षीहरूले सहीछाप समेत गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिम हकवाला मनोनीत गर्ने सदस्यले एकभन्दा बढी शेयर नलिएको अवस्थामा एउटा व्यक्तिलाई मात्र हकवाला मनोनीत गर्न सक्नेछ ।
- (३) कुनै सदस्यले उपनियम(२) को अधिनमा रही एकभन्दा बढी व्यक्तिहरूलाई हकवाला मनोनीत गरेकोमा त्यस्ता प्रत्येक व्यक्तिलाई हस्तान्तरण हुने शेयर र हकको दामासाही स्पष्ट रूपले लिखतमा खुलाउनु पर्नेछ ।
१०. प्रारम्भिक साधारण सभा : (१) प्रत्येक संस्था वा संघले दर्ता भएको मितिले तीन महिना भित्र प्रारम्भिक साधारण सभा बोलाउनु पर्नेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिम प्रारम्भिक साधारण सभा नबोलाइएको अवस्थामा कुनै सदस्यले त्यस्तो सभा बोलाउन रजिष्ट्रार समक्ष निवेदन दिएमा वा त्यस्तो निवेदन नदिएमा पनि उपनियम (१) मा तोकिएको म्याद समाप्त भएको मितिले ३५ दिन भित्र रजिष्ट्रारले वा निजले तोकिएको व्यक्तिले त्यस्तो सभा बोलाउन सक्नेछ ।
- (३) संस्था वा संघको कुल सदस्य संख्याको ५०प्रतिशत सदस्यहरूको उपस्थित भएमा प्रारम्भिक साधारण सभा संचालन गर्न गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।
- (४) प्रारम्भिक साधारण सभाले देहायका कार्यहरू गर्नेछ :
 (क) सभाको सभापतिको निर्वाचन गर्ने ।
 (ख) अधिल्लो दिनसम्मको संस्था वा संघको काम कारवाहीको हरहिसावको जानकारी लिने ।
 (ग) सभामा पेश भएका प्रारम्भिक प्रतिवेदन माथि छलफल गर्ने र निर्देशन दिने ।
 (घ) विनियममा तोकिए बमोजिम समितिलको निर्वाचन गर्ने ।
११. वार्षिक साधारण सभा : (१) प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले ६ महिना भित्र प्रत्येक संस्था वा संघले वार्षिक साधारण सभा बोलाउनु पर्नेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिम वार्षिक साधारण सभा नबोलाइएको अवस्थामा कुनै सदस्यले त्यस्तो सभा बोलाउन रजिष्ट्रार समक्ष निवेदन दिएमा वा त्यस्तो निवेदन नदिएमा पनि उपनियम (१)मा तोकिएको म्याद समाप्त भएको मितिले ३५ दिन भित्र रजिष्ट्रार वा निजले तोकिएको व्यक्तिले त्यस्तो सभा बोलाउन सक्नेछ ।
- (३) वार्षिक साधारण सभाको गणपुरक संख्या त्यस्तो सभाको कुल सदस्य संख्याको हकमा पच्चीस प्रतिशत वा १३ जनामा जुन बढी हुन्छ सोही र संघको हकमा पचास प्रतिशत हुनेछ ।
- (४) उपनियम (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि सभा संचालनको लागि पहिलो पटक गणपुरक संख्या नपुगी दोश्रो पटक सभा बोलाउनु परेको अवस्थामा कम्तिमा सात दिनको अर्को सूचना दिनु पर्नेछ र त्यसरी दोश्रो पटक बोलाइएको सभाको गणपुरक संख्या कुल सदस्य संख्याको संस्थाको हकमा १५ प्रतिशत वा एघार जनामा जुन बढी हुन्छ सोही र संघको हकमा चालीस प्रतिशत हुनेछ ।

(५) वार्षिक साधारण सभाको सभापतित्व समितिको अध्यक्षले गर्नेछ र अध्यक्षको अनुपस्थितिमा उपस्थित सदस्यहरूले आफु मध्येबाट छानेको सदस्यले सभाको सभापतित्व गर्नेछ ।

(६) वार्षिक साधारण सभामा छलफल गरिने सबै विषयहरू प्रस्तावको रूपमा पेश गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो प्रस्ताव सभामा उपस्थित सदस्यहरूको बहुमतबाट निर्णय गरिनेछ । मत बराबर भएमा सभापतिले निर्णायक मत दिनेछ ।

१२. विशेष साधारण सभा : (१) देहाय बमोजिमको अवस्थामा समितिले विनियममा व्यवस्था भए बमोजिमको कार्यविधि अपनाई संस्था वा संघको विशेष साधारण सभा बोलाउन सक्नेछ :-

(क) संस्था वा संघको हिसाब किताबको जांचबुझ गर्दा कुनै कारणले विशेष साधारण सभा बोलाउन आवश्यक देखेमा त्यस्तो कारण समेत खोली लेखापरिक्षकले समिति समक्ष लिखित अनुरोध गरेमा, वा

(ख) ऐनको दफा १७ बमोजिमको लेखा समिति वा दफा १९ बमोजिमको उपसमितिले कुनै विशेष कामको लागि विशेष साधारण सभा बोलाउन आवश्यक देखेमा त्यस्तो कारण समेत खोली समिति समक्ष लिखित अनुरोध गरेमा, वा

(ग) कुनै संचालकले विशेषसाधारण सभा बोलाउन आवश्यक छ भनी कारण खोली समिति समक्ष पेश गरेको प्रस्ताव समिति द्वारा पारित भएमा, वा

(घ) संस्थाको हकमा कूल सदस्य संख्याको कम्तिमा दश प्रतिशत वा दश जनामध्ये जुन बढी हुन्छ त्यति सदस्यले र संघको हकमा बीस प्रतिशत सदस्यले विशेष साधारण सभा बोलाउनु पर्ने कारण खुलाई निवेदन दिएमा ।

(२) विशेष साधारण सभाको गणपुरक संख्या कून सदस्य संख्याको संस्थाको हकमा पन्ध्र प्रतिशत वा एघार जनामा जुन बढी हुन्छ सोही र संघको हकमा चालीस प्रतिशत हुनेछ ।

(३) विशेष साधारण सभाको सभापतित्व समितिको अध्यक्षले गर्नेछ र अध्यक्षको अनुपस्थितिमा उपस्थित सदस्यहरूले आफुमध्येबाट छानेको सदस्यले सभाको सभापतित्व गर्नेछ ।

(४) विशेष साधारण सभामा पेश गरिने सबै विषयलाई प्रस्तावको रूपमा पेश गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो प्रस्ताव सभामा उपस्थित सदस्यहरूको बहुमतबाट निर्णय गरिनेछ । मत बराबर भएमा सभापतिले निर्णायक मत दिनेछ ।

१३. प्रतिनिधित्व गराउने : एउटा संस्था वा संघको तर्फबाट अर्को संस्था वा संघमा प्रतिनिधित्व गर्न समितिले विनियममा तोकिएको शर्तको अधिनमा रही सदस्यतहर मध्येबाट एक जना प्रतिनिधि मनोनीत गर्नेछ ।

१४. विवरण खुलाउने : संस्था वा संघले विनियम बनाउदा अनूसूची ३ मा तोकिएको विवरणहरूको आधारमा बनाउनु पर्नेछ ।

१५. रजिष्टारको नियुक्ति : (१) सहकारी विभागको रजिष्टारलाई नै रजिष्टार रूपमा काम गर्न श्री ५ को सरकारले नियुक्त गर्नेछ र त्यसरी नियुक्ति गर्दा निजामती सेवाको कुन श्रेणी सरह हुने हो सो समेत खुलाउनु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम नियुक्ति हुने रजिष्टारको पारिश्रमिक श्री ५ को सरकारको निजामती सेवाका समान श्रेणीको कर्मचारीले पाए सरह हुनेछ ।

१६. रजिष्टारको काम र कर्तव्य : रजिष्टारको काम र कर्तव्य देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) संस्था वा संघ दर्ता गर्नको लागि परेको दरखास्त उपर आवश्यक जांचबुझ गरी संस्था वा संघ दर्ता गर्ने र दर्ताको प्रमाणपत्र दिने ।

- (ख) ऐन र नियमको अधिनमा रही संस्था वा संघले आफ्नो कार्य संचालन गर्न बनाएको विनियम स्वीकृत गर्ने ।
- (ग) संस्था वा संघको संचालक समितिको निर्वाचन गराउने ।
- (घ) संस्था वा संघको एकीकरण वा विभाजन गर्ने ।
- (ङ) समय-समयमा संस्था वा संघको निरीक्षण गर्ने ।
- (च) संस्था वा संघ सम्बन्धी कार्य प्रवर्द्धन गर्न तिनीहरूको प्रशासकीय काम कारवाहीको संचालनमा समन्वय गर्ने तथा संस्था वा संघको हिसाव जांच गर्ने, गराउने ।
१७. संस्था वा संघको कोष : (१) प्रत्येक संस्था वा संघको एउटा छुट्टै कोष हुनेछ र सो कोषमा देहायका रकमहरू रहने छन् ।
- (क) ऋण लगायत संस्था वा संघले आर्जन गरेका सबै किसिमको आम्दानी,
- (ख) श्री ५ को सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम ,
- (ग) विदेशी सरकार तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाबाट प्राप्त रकम ,
- (घ) कुनै संस्था वा संघले शेयर विक्रि गरे वापत प्राप्त रकम र सदस्यता वापत प्राप्त शुल्क,
- (ङ) अन्य श्रोतबाट प्राप्त रकम ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिमको कोषको रकम विनियममा व्यवस्था भए बमोजिमको कार्यमा खर्च गरिनेछ ।
- (३) संस्था वा संघले विदेशी सरकार तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाबाट ऋण तथा अनुदान रकम प्राप्त गर्नु अघि श्री ५ को सरकारको पुर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (४) उपनियम (१) बमोजिम संस्था वा संघलाई प्राप्त हुने सबै रकम नेपाल अधिराज्य भित्रको कुनै बैकमा संस्था, संघको नाममा खाता खोली जम्मा गरिने छ ।
- (५) उपनियम (१) बमोजिमको कोषको खाताको संचालन समितिले तोकेको संचालक र व्यवस्थापकको संयुक्त दस्तखतबाट हुनेछ ।
१८. शेयर विक्रि गर्न सक्ने : ऐनको दफा २३ को उपदफा (१) बमोजिम संस्था, संघले देहाय बमोजिमका निकायहरूलाई पनि शेयर विक्रि गर्न सक्नेछ :-
- (क) श्री ५ को सरकार वा श्री ५ को सरकारको स्वामित्वमा रहेका संस्था वा निकायहरू,
- (ख) सहकारी संस्था वा संघसंग आर्थिक कारोबार गर्ने वित्तीय संस्थाहरू ।
१९. बचतको वितरण : (१) संस्था वा संघको कुनै वर्षको खुद बचतबाट ऐनको दफा २७ को उपदफा (१) मा लेखिए बमोजिमको रकम जगडा कोषमा जम्मा गरी बाँकी रहन आएको रकम मध्येबाट देहायका कोषहरू खडा गर्न सकिनेछ :
- (क) शेयर लाभांश कोष,
- (ख) संरक्षित कोष ,
- (ग) कर्मचारी बोनस कोष,
- (घ) सहकारी शिक्षाकोष,
- (ङ) सहकारी विकास कोष,
- (च) घाटा पूर्ति कोष,
- (२) उपनियम (१) बमोजिम खडा गरिने कोषहरूमा जम्मा हुने रकमको हद् समय-समयमा समितिले तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (३) उपनियम (१) बमोजिम खडा गरिएका कोषको रकम छुट्टा छुट्टै खातामा राख्नु पर्नेछ र त्यस्तो कोषको संचालन समितिले तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

- २० जगोडा कोष : जगोडा कोषको संचालन र उपभोग विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।
२१. अभिलेख राख्ने : (१) प्रत्येक संस्था वा संघले आफ्नो काम कारवाही संचालन गर्न देहायबमोजिमको अभिलेखहरू अद्यावधिक रूपमा राख्नु पर्नेछ :-
- (क) अनुसूची - ४ बमोजिम सदस्य दर्ता किताब,
 - (ख) प्रारम्भिक साधारण सभा, साधारण सभा, विशेष साधारण सभा र समिति,लेखा सम्पत्ति,उप-समितिहरूको छुट्टा छुट्टै कारवाही किताबहरू,
 - (ग) नगदी वही,
 - (घ) संस्था वा संघले अरु कुनै व्यक्ति वा संस्था वा संघ संग कुनै कारोबार गरेको भए सो कारोबार देखाउने दर्ता किताब,
 - (ङ) शेयर दर्ता किताब,
 - (च) स्टक दर्ता किताब,
 - (छ) ऋण लेनदेन दर्ता किताब,
 - (ज) बैरुजु एंव संपरीक्षण खाता,
 - (झ) व्यक्तिगत खाता,
 - (ञ) आम्दानी, खर्च, सम्पत्ति र दायित्व सम्बन्धी अलग-अलग खाताहरू,
 - (ट) समय-समयमा संचालक समितिले तोकिएको अन्य अभिलेख एंव खाताहरू,
- (२) प्रत्येक संस्था वा संघले आफ्नो आयव्यय, उत्पादन लागत तथा स्थिति विवरणको प्रतिवेदन अनुसूची ५ बमोजिमको ढाँचामा रजिष्ट्रार वा निजले तोकिएको अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
२२. बैंक वा अन्य निकायसंग जानकारी माग्ने : रजिष्ट्रारले आवश्यक देखेमा प्रत्येक संस्था वा संघले लेनदेन कारोबार गर्ने बैंक वा अन्य निकायसंग देहायका कुराहरू सम्बन्धी जानकारी माग्न सक्नेछ :-
- (क) लेनदेन सम्बन्धी कुनै विवरण,
 - (ख) बैंक वा अन्य निकायसंग रहेको संस्था वा संघको हिसाब किताबको नक्कल,
 - (ग) संस्था वा संघको नाममा जम्मा हुने गरी भुक्तानी गरिएको वा संस्था वा संघले दरपिठ गरेको चेकहरू,
 - (घ) आर्थिक कारोबार सम्बन्धी बिल भरपाई आदी ।
२३. निरिक्षण गर्ने : (१) रजिष्ट्रार वा निजबाट अधिकार प्राप्त अधिकारीले संस्था वा संघको जुनसुकै कागजपत्रहरू तथा अभिलेखहरू निरिक्षण गर्न सक्नेछ र त्यस्तो निरिक्षण गर्न दिनु संस्था वा संघका संचालक सदस्य वा कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिम निरिक्षण गरी सकेपछि सम्बन्धित अधिकारीले आफ्नो सुझाव सहित अनुसूची ६ बमोजिम ढाँचामा निरिक्षण प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ।
 - (३) निरिक्षण प्रतिवेदनमा लेखिए बमोजिमको त्रुटिहरू सुधार गर्न लगाउने कर्तव्य रजिष्ट्रारको हुनेछ ।
२४. प्रतिवेदन दिनु पर्ने : प्रत्येक संस्था वा संघले ऐनको दफा ३४ मा उल्लेख भएका कुराहरूको प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिनाभित्र रजिष्ट्रार वा निजले तोकिएको अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
२५. लिलाम बिक्रि गर्ने कार्यविधि : (१) ऐनको दफा ३९ बमोजिम संस्था वा संघको बाँकी बक्यौता असुल उपर गर्नु पर्ने व्यक्तिको जायजथा लिलाम बिक्रि गरी असूल उपर गर्दा संस्था वा संघले आफै वा संस्था वा संघको सिफारिशमा रजिष्ट्रारले देहाय बमोजिमको कार्यविधि अपनाउनु पर्नेछ :-

- (क) बाँकी बक्यौता तिर्न बुझाउनु पर्ने ठहर भएको व्यक्तिको नाममा बाटोको म्याद बाहेक पैतीस दिनभित्र तिर्न बुझाउनु पर्ने रकम तिर्न बुझाउनु आउनु र उक्त रकम तिरी बुझाई सकेको भए त्यसको प्रमाण पेश गर्न आउनु भनी पूर्जा पठाउनु पर्छ । यसरी म्याद पूजा जारी गरिएकोमा उक्त म्याद भित्र तिर्नु बुझाउनु पर्ने रकम तिर्न बुझाउन नआएमा वा तिरी बुझाइसकेको प्रमाण पेश नगरेमा निजको नाउँमा लिलाम बिक्रि गर्ने सूचना प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) धितो राखेको घर जग्गा-जमिन मालपोत कार्यालयबाट रोक्का गराइएको छैन भने रोक्का गर्न लगाई त्यसको प्रमाण राख्नु पर्नेछ ।
- (ग) धितो राखेको चल अचल सम्पत्तिको लिलाम बिक्रिको सूचना प्रकाशित गर्नु पर्दा धितोको विवरण, निजले बुझाउनु पर्ने, साँवा, व्याज र हर्जनाको रकम समेत उल्लेख गरी सूचना प्रकाशित गरेको मितिले चल सम्पत्ति भए पन्ध्र दिनभित्र र अचल सम्पत्ति भए पैतीस दिनभित्र लिलाम बिक्रि गरी साँवा व्याज र हर्जनाको रकम असुल उपर गरिने बारेको सूचना स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका र सार्वजनिक स्थानमा टाँस गरी स्थानीय वा राष्ट्रिय स्तरको कुनै एक पत्रपत्रिकामा प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।
- (घ) लिलाम बिक्रि गर्दा कार्यालय खुल्ने समय देखि शुरु गरी बन्द हुने समय भन्दा एकघण्टा अगाडि समाप्त गर्नु पर्नेछ । लिलाम बिक्रि हुने भनी तोकिएको दिन विदा पर्न गएमा त्यसको भोलिपल्ट सोही स्थान र समयमा लिलाम बिक्रि गर्नु पर्नेछ ।
- (ङ) धितो लिलाम बिक्रि गर्दा लिलाम गरिने चल अचल सम्पत्तिको पंचकृति मोल कायम गरी सोहि रकम वाट डाँक बढावढ गरी शुरु गर्नु पर्नेछ । डाँक बोल्न उपस्थित भई डाँक बढावढ गर्ने व्यक्तिहरुमध्ये सबै भन्दा बढी डाँक बोल्ने व्यक्तिको नाममा लिलाम बिक्रि स्वीकृति गर्नुपर्नेछ ।
- (च) डाँक बोल्न शुरु गरी बढावढ गर्नेले डाँक अंक बोलेपछि विनियमले तोके बमोजिमको ढाँचाको फाराममा निजले बोलेको अंक स्पष्ट खोली निजको सहीछाप गराउनु पर्नेछ ।
- (२) उपनियम (१)बमोजिम लिलाम बिक्रि गर्दा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, मालपोत कार्यालय र लिलाम बिक्रि हुने ठाउँ नजीक कुनै सरकारी कार्यालय भए सो कार्यालय र स्थानीय गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको प्रतिनिधिलाई साक्षी राखी मुचुल्का गराई लिलाम बिक्रि गर्नु पर्नेछ ।
- (३) लिखित रुपमा अनुरोध गर्दा पनि उपनियम (२) मा लेखिएका कुनै कार्यालयको प्रतिनिधि खटी नआएमा उपस्थित प्रतिनिधी र गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाका प्रतिनिधीलाई साक्षी राखी लिलाम बिक्रि गर्नु पर्नेछ ।
- (४) बाँकी बक्यौता असुल उपर गर्न जुन व्यक्तिको चल अचल सम्पत्ति लिलाम बिक्रि गरिने हो सो व्यक्तिलाई साक्षी राखी लिलाम बिक्रि गर्नु पर्नेछ । तर त्यस लिलाम बिक्रि हुने दिन सरोकारवाला व्यक्ति उपस्थित नभएमा पनि लिलाम बिक्रि गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन ।
२६. लिलाम बिक्रि स्थगित गर्न सक्ने : लिलाम बिक्रिको सूचना प्रकाशित भैसकेपछि मनासिव माफिकको कुनै कारण परी सो लिलाम बिक्रि स्थगित गर्नु पर्ने देखिएमा लिलाम बिक्रिको सूचना प्रकाशित गर्ने संस्था वा संघ वा रजिष्ट्रारले त्यस्तो लिलाम बिक्रि केहीसमयको लागि स्थगित गर्न सक्नेछ ।

२७. असूल उपर हुन नसकेको रकम अरु जायजेथाबाट असूल उपर गर्ने : (१) धितो राखेको सम्पत्ति लिलाम बिक्रि गर्दा आएको रकमबाट साँवा, व्याज र हर्जनाको रकम असूल उपर हुन नसकेमा बाँकी बक्यौता असूल उपर गर्नु पर्ने व्यक्तिको हक भोगका नेपाल अधिराज्यको जुनसुकै ठाउँमा रहेको सम्पत्तिबाट एक वर्ष भित्र नियम २५ को कार्यविधि अपनाई लिलाम बिक्रि गरी असूल उपर गर्नु पर्नेछ ।
- (२) मोहीले लिएको ऋणको हकमा निजले कमाएको वाली लिलाम बिक्रि गरी साँवा, व्याज र हर्जनाको रकम असूल उपर गरी बाँकी हुन आएको रकम सरोकारवाला व्यक्तिलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उपनियम (१) र (२) बमोजिम लिलाम बिक्रि गर्दा लिलाम बिक्रि हुने दिनसम्मको साँवा व्याज र हर्जनाको रकम असूल उपर गरी बाँकी हुन आएको रकम सरोकारवाला व्यक्तिलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।
२८. लिलाम सकार्ने व्यक्तिबाट रकम असूल गर्ने : (१) लिलाम बिक्रिको कार्य सकिनासाथ लिलाम सकार गर्ने व्यक्तिबाट सकार गरेको मुल्यको दश प्रतिशत रकम उसै दिन धरौटीका रुपमा लिई राख्नु पर्नेछ । बाँकी नव्वे प्रतिशत रकम लिलाम सकारेको मितिले सात दिनभित्र बुझाई सक्नु पर्नेछ । सो म्यादभित्र नबुझाएमा धरौटी वापत राखेको रकम जफत हुनेवयहोराको कागज गराई राख्नु पर्नेछ ।
- (२) लिलाम सकार्ने व्यक्तिले सकार गरेको मूल्यको दश प्रतिशत रकम उसै दिन नबुझाएमा निजपछि सबै भन्दा बढी डाँक बोल्ने व्यक्तिको नाममा लिलाम सदर गर्नु पर्नेछ ।
- (३) लिलाम सकार गर्ने व्यक्तिले यस नियम बमोजिम सकार गरेको पुरा मुल्य बुझाएमा निजको नाउँमा सो जायजेथामा प्रचलित कानून बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज समेत गरि दिनको लागि संस्था वा संघले सम्बन्धित कार्यालयमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।
२९. लिलाम बिक्रि नभएमा जायजेथा संस्था वा संघको स्वामित्वमा रहने : नियम २५ र २७ बमोजिम लिलाम बिक्रि गर्नु पर्ने जायजेथा लिलाम बिक्रि गर्दा कसैले नसकारेमा संस्था वा संघले उक्त जायजेथाको स्वामित्व आफूमा लिन सक्नेछ र त्यस्को स्थितिमा सम्बन्धित सरकारी कार्यालयहरुले संस्था वा संघको जनाउ बमोजिम आफ्नो कार्यालयमा रहेको श्रैस्तामा तदनुसार रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गरी दिनु पर्नेछ ।
३०. खर्च असूल गर्ने : संस्था वा संघले बाँकी बक्यौता असूल उपर गर्नु पर्ने, व्यक्तिको जायजेथा लिलाम बिक्रि गरी बाँकी बक्यौता असूल उपर गर्दा साँवा, व्याज, हर्जनाको रकम र लिलाम बिक्रि गर्दा लागेको सबै किसिमको खर्च समेत घटाई असूल उपर गर्नु पर्नेछ ।
३१. मिनाहा गर्ने : संस्था वा संघले असूल उपर गर्नुपर्ने ऋण वा अरु कुनै रकम मिनाहा गर्नु पर्दा वार्षिक साधारण सभामा उपस्थित सदस्यले दुई तिहाई बहुमतको निर्णयबाट गर्नु पर्नेछ ।
- तर व्यवसायिक कारोवारको सिलसिलामा हुन गएको सामान्य, सुखन, चुहन जतीको मिनाहा विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम समितिले गर्न सक्नेछ ।
३२. बेरुजु नियमित गराउनु पर्ने : संस्था वा संघको बेरुजु रकम सो संस्थाको लेखापरिक्षण भएको लगत्तै पछिको आर्थिक वर्ष भित्र नियमित गराई सक्नु पर्नेछ । सो अर्वाधि भित्र बेरुजुको रकम नियमित नगराएमा सम्बन्धित कर्मचारीसँग नियमित गराउनु पर्ने बेरुजुको रकम बाँकी बक्यौता सरह नियम २५ को कार्यविधि अपनाई असूल उपर गर्नु पर्नेछ ।
३३. लिक्वीडेटरको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) ऐनको दफा ४२ अर्न्तगत नियुक्त लिक्वीडेटरको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ ।
- (क) विघटन भएका संस्था वा संघबाट असूल हुन बाँकी रहेको रकम चुक्ता गर्नको लागि सो संस्था वा संघ वा हालवाला वा साविकवाला सदस्यहरु वा मृत

सदस्यहरुको जायजेथाबाट बाँकी रकम नियम २५ र २७को कार्यविधि अपनाई असुल उपर गर्ने ।

- (ख) विघटन भएका संस्था वा संघसँग कुनै साहुको कुनै रकम बाँकी लागि राखेको रहेछ र सो कुरा संस्था वा संघको वा संघको हिसाब किताबमा चढाइएको रहेनछ भने त्यस्ता साहुलाई यो यति म्याद भित्र सो रकमको दावा गर्न आउनु भनी वा सो बाँकी लागेको प्रमाणित नभएसम्म त्यति रकम वितरण नगरियोस् भनी दावा गर्न आउनु भनी सूचना गर्ने ।
- (ग) साहुहरुमध्ये कसलाई प्राथमिकता दिने भन्ने प्रश्न उठेमा त्यसको निर्णय गर्ने ।
- (घ) संस्था वा संघ विघटन गर्ने सिलसिलामा, संस्था वा संघको जायजेथा जम्मा गर्ने र वितरण गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन दिने ।
- (ङ) रजिष्ट्रारको पुर्व स्वीकृती लिई संस्था वा संघले गरेको संस्था वा संघको जायजेथा जम्मा गर्ने र वितरण गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन दिने ।
- (च) विघटनको लागि आवश्यक देखेमा सदस्यहरुको बैठकबोलाउने ।
- (छ) संस्था वा संघको खातावही, कागजात, लिखत र जायजेथाको जिम्मा लिने ।
- (ज) संस्था वा संघको सम्पत्ति वेचविखन गर्ने ।
- (झ) संस्था वा संघको जायजेथा वितरण गर्ने योजना रजिष्ट्रारबाट स्वीकृत भै आएपछि त्यसको वितरण गर्ने ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको अधिकारहरुको प्रयोगगर्दा लिक्वीडेटरले आवश्यक सम्पत्तिमा संस्था वा संघको गठन, काम, कर्तव्य, सम्पत्ति वा अन्य कुराहरुको सम्बन्धमा आवश्यक जानकारी प्राप्त गर्न पक्ष, विपक्ष, साक्षीहरु र संस्था वा संघको कुनै कर्मचारीलाई आफू समक्ष उपस्थित गराई सोधपुछ गर्न सक्नेछ ।

३४. विघटन नियन्त्रण गर्ने अधिकार : नियम ३३ बमोजिमको अधिकार प्रयोगगरी लिक्वीडेटरले गरेको कामलाई रजिष्ट्रारले दोहर्थाई हेरी देहायबमोजिम गर्न सक्नेछ ।

- (क) निर्देशन विपरित लिक्वीडेटरले जारी गरेको आदेश खारेज गर्न बदलन वा आवश्यकतानुसार अर्को आदेश जारी गर्न ,
- (ख) संस्था वा संघको खातावही, कागजात, लिखत र जायजेथाहरु पेश गराउन,
- (ग) नियम ३३ बमोजिमको लिक्वीडेटरको अधिकारमा आफुलाई उपयुक्त लागेको हद बन्देज तोकि दिन,
- (घ) लिक्वीडेटरले जाँचेको हिसाब किताबको प्रतिवेदन लिन,
- (ङ) संस्था वा संघको जायजेथा वितरण गर्ने अधिकार दिन,
- (च) लिक्वीडेटरले पाउने पारिश्रमिक एव भत्ताको निमित्त आवश्यक निर्देशन दिन , र
- (छ) लिक्वीडेटरलाई पदबाट हटाउन ।

३५. विघटनको कामको समाप्ती : (१) ऐनको दफा ४१ अर्न्तगत दर्ता खारेज गरिएको कारण विघटन भएको संस्था वा संघको कोषबाट देहाय बमोजिमको प्राथमिकता क्रम अनुसार देहायमा लेखिएका कामको लागि खर्च गर्न सकिनेछ :

- (क) विघटनको कामको निमित्त भएका खर्चहरु फछ्यौट गर्न,
- (ख) कर्मचारीको तलव भत्ता दिन,
- (ग) ऋण भुक्तानी गर्न,
- (घ) अन्य भुक्तानी दिनु पर्ने रकमहरु दिन,
- (ङ) शेयर पूंजी फिर्ता दिन,

च) लाभांश नवाडिएको समय जतिको हकमा प्रति वर्ष शेयर पूँजीको आठ प्रतिशतका दरमा नबढने गरी लाभांश वितरण गर्न ।

(२) कुनै संस्था वा संघको विघटनको काम समाप्त भै सकेपछि पनि सो संस्था वा संघको कुनै साहुले वितरणको योजना अनुसार पाउनुपर्ने रकम लिन नआएमा विघटनको काम समाप्त भएको मितिले तीन महिना भित्र उक्त संस्था वा संघको कोष उपर त्यस्तो साहुले आफुले पाउनु पर्ने रकमको निमित्त दावी गरिसक्नु पर्नेछ । सो म्याद नाघेपछि परेका दावी उपर कुनै कारवाही हुने छैन ।

(३) उपनियम (१) मा लेखिएका काममा खर्च गरी सक्दा पनि सम्बन्धित संस्था वा संघको कोषको रकम बाँकी रहन आएमा उक्त रकम रजिष्ट्रारको निर्देशन बमोजिम देहायको प्राथमिकता क्रम अनुसार हस्तान्तरण गर्न सकिनेछ ।

(क) विघटित संस्था वा संघको कार्यक्षेत्रमा सेवा पुऱ्याउन सक्ने नजीकको सोही प्रकृतिको अन्य कुनै संस्था वा संघ,

(ख) सो संस्था वा संघ सदस्य भएको सोही प्रकृतिको माथिल्लो संघ,

(ग) राष्ट्रिय सहकारी संघ ।

(४) उपनियम (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि श्री ५ को सरकारले रजिष्ट्रारको सिफारिशमा उपनियम (१) अनुसार खर्च गरिसकेपछि बाँकी रहन आउको त्यस्तो संस्था वा संघको कोषको रकम सहकारी आन्दोलनलाई योगदान पुऱ्याउने अन्य कुनै निकायलाई हस्तान्तरण गर्न सक्नेछ ।

३६. अनुसूचीमा हेरफेर गर्न सक्ने : श्री ५ को सरकारले आवश्यक देखेमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी अनुसूचीहरूमा आवश्यक थपघट वा हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

३७. खारेजी : साभा संस्था नियमहरू, २०४३ खारेज गरिएको छ ।

अनुसूची -१ (नियम ३ सँग सम्बन्धित)

श्री रजिष्ट्रारज्यू,

.....

विषय :- संस्था वा संघको दर्ता ।

महोदय,

हामी देहायका व्यक्तिहरू । संस्थाहरू । संघहरू देहायका कुराहरू खोली देहायका संस्था संघ दर्ता गरी पाउन निवेदन गर्दछौ । प्रस्तावित संस्था । संघको उद्देश्य अनुरूप संस्था । संघ तत्काल गर्ने कार्य सम्बन्धी योजना र प्रस्तावित संस्था । संघको विनियमको दुई प्रति पनि यसैसाथ पेश गरेका छौ ।

१. संस्था । संघ सम्बन्धी विवरण

:

(क) प्रस्तावित संस्था । संघको नाम :-

(ख) ठेगाना :-

(ग) उद्देश्य :-

(घ) कार्यक्षेत्र :-

(ङ) दायित्व :-

(च) कूल शेयर पूँजी :-

(छ) विक्रि गर्ने शेर संख्या र त्यसको रुपैया :-

दृष्टव्य : संस्था वा संघले आफनो ठेगाना हेरफेर गर्नु परेमा हेरफेर गरेको मितिले सात दिन भित्र त्यसको सूचना रजिष्ट्रार समक्ष पठाउनु पर्नेछ ।

२. संस्थाको हकमा आवेदन गर्ने व्यक्तिहरुको विवरण र दस्तखत :

क्र. सं.	बाबुको नाम	पति वा पत्नीको नाम	आफ्नो नाम	थर	उमेर	ठेगाना	पेशा	शेयर विवरण			दस्तखत	कैफियत
								खरिद शेयर	शेयर रकम			

संघको हकमा आवेदन गर्ने संस्था वा संघको विवरण :

क्र. सं.	संस्था	संघको नाम	ठेगाना	शेयर पूँजी	सदस्य संख्या	दर्ता मिति	शेयर विवरण			दस्तखत	कैफियत
							खरिद शेयर	शेयरको रकम	प्रतिनिधित्व व्यक्तिको नाम		

अनुसूची - २
(नियम ५ सँग सम्बन्धित)

श्री ५ को सरकार
सहकारी विभाग । कार्यालय । शाखा

दर्ताको प्रमाण - पत्र

दर्ता.नं :-

सहकारी ऐन, २०४८ को दफा ५ बमोजिम
.....लाई समित दायित्व भएको संस्था। संघमा
दर्ता गरी स्वीकृत विनियम सहित यो प्रमाण- पत्र प्रदान गरिएको छ
।

दर्ता गरेको मिति :-
दस्तखत :
रजिष्ट्रार
सहकारी विभाग :
कार्यालयको छाप :

अनुसूची - ३
(नियम १४ सँगको सम्बन्धित)
विनियममा उल्लेख गर्नु पर्ने विषयहरु

१. नाम र ठेगाना	२०. विशेष साधारण सभा
२. कार्यक्षेत्र
अधिकार	२१. साधारण सभाका कर्तव्य र

३. परिभाषा काम	२२. संचालक समितिको गठन एवं कर्तव्य र अधिकार
४. उद्देश्य	२३. संचालकको पदमा बहाल रहन नसक्ने
५. कार्य	अवस्था
६. सदस्यता	२४. समितिको बैठक
७. सदस्यको लागि योग्यता	२५. अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार
८. प्रवेश शुल्क	२६. उप-समितिको गठन र कार्यविधि
९. सदस्यताबाट राजीनामा	२७. लेखा समितिको गठन
१०. सदस्यको निष्काशन	२८. लेखासमितिको काम, कर्तव्य र अधिकार
११. कोषको व्यवस्था	२९. व्यवस्थापकको नियुक्ति, काम, कर्तव्य र अधिकार
१२. शेयर पूँजी	३०. बचत विवरण
१३. शेयरको प्रमाण-पत्र	
१४. शेयरको हस्तान्तरण वा फिर्ता	
१५. दायित्व	३१. कोषको सुरक्षा
१६. हकवालाको मनोनयन	३२. कोषको उपयोग
१७. हक दावी वा नामसारी	३३. संघ, संस्थाले राख्न पर्ने बहिखाता र किताबहरु
१८. प्रारम्भिक साधारण सभा	३४. वार्षिक हिसाब जाँच
१९. साधारण सभा	३५. निर्वाचन
	३६. मध्यस्थता सम्बन्धी व्यवस्था
	३७. विनियम संशोधन
	३८. विघटन
	३९. विविध

अनुसूची - ४

(नियम २१ को उपनियम (१) को खण्ड (क) सँग सम्बन्धित)

सि. नं	वाजेको नाम	बाबुको नाम	पति वा पत्नीको नाम	सदस्यको नाम	उमेर	ठेगाना	पेशा	खरिद गरेको शेयर संख्या	सदस्य भएको मिति	मनोनीत हकवालाको नाम	उमेर	ठेगाना	दस्तखत वा सही	कैफियत

अनुसूची - ५
(नियम २१ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)
(क)

.....सहकारी संघ र संस्था लि.
(नाम)
मिति।४।१ देखि मिति।३।
.....सम्मको
(सात) (सात) (मसान्तको गते)

आय विवरण

गत वर्षको वर्षको	विवरण	यस
.....	(१) विक्रीबाट आम्दानी	
.....	(२) व्यापारिक छुट दिएको (□)	
.....	(३) विक्रीबाट खुद आम्दानी	
	(४) विक्री गरिएका बस्तुको लागत प्रारम्भिक मालशेष	
	खरिद (+)	
	अन्तिम मालशेष (-)	
	ढुवानी खर्च	
	(५) मोटामोटी बचत । नोक्सान	
	(६) अन्य आम्दानी	
	व्याज हर्जाना प्राप्त	
	व्याज हर्जाना पाउनु पर्ने	
	लागनीबाट आम्दानी	
	विविध आम्दानी	
	प्रशासनिक अनुदान	

(७) प्रशासनिक खर्चहरु तलव भत्ता

घरभाडा
मसलन्द
मरम्मत
व्याज खर्च
हर्जाना
व्याज हर्जाना मू. दिनुपर्ने
विविध खर्च
इन्धन
हिसाब खर्च
हासकट्टी

(ढ) खुद बचत । नोक्सान

द्रष्टव्य :

खरीदको रकम उल्लेख गर्दा खरीदमा प्राप्त बिक्रि छुटको रकम घटाएर उल्लेख गर्ने र छुटको रकम द्रष्टव्यमा उल्लेख गर्ने ।

(ख)

.....सहकारी संघ ।संस्था लि

मिति.....।४।१ देखि मिति.....।३।

.....सम्मको

(साल)

(साल)

(मसान्तको गते)

उत्पादन लागत विवरण

	प्रारम्भिक माल शेष कच्चा पदार्थ..... अर्घ प्रशोधित सामाग्री..... कच्चा पदार्थ खरीद प्रशोधन । उत्पादन खर्चहरु ■ विद्युत ■ ज्याला ■ सामाग्री अन्य	
	कूल खर्च अन्तिम माल शेष (-) ■ कच्चा पर्दा ■ अर्घ प्रशोधित सामाग्री	
	कूल उत्पादन खर्च	

(ग)

संघ । संस्था लि.
स्थिति वितरण -पत्र

मिति.....मा

गत वर्षको		दायित्व	चालु वर्षको	
रु.	पैसा		रु.	पैसा

		शेयर पूँजी :- जगेर्ना कोष अन्य कोष :- क. शेयर लाभाँश कोष..... ख. कर्मचारी वोन कोष..... ग. संरक्षित कोष घ. सहकारी शिक्षा कोष..... ङ सहकारी विकास कोष..... च. अन्य कोष..... निक्षेप - डिपोजिट) हिसाब :- क. चल्ती..... ख. बचत..... ग. घरौटी..... ऋण लिएको हिसाब :- क. भाखा नागेको..... ख. भाखा ननागेको..... भक्तानी दिनु पर्ने हिसाब :- क. उधारी..... ख. पेशकी..... ग. हित कोष घ. अन्य..... अन्य दायित्व हिसाब :- क. तलव ख. घरभाडा ग. व्याज घ. हर्जाना ङ ले.प.शुल्क च. अन्य..... जम्मा :		
--	--	---	--	--

१. दस्तखत

दस्तखत

दस्तखत्
(सञ्चालकको नाम)

२. दस्तखत

(व्यवस्थापकको नाम)
(लेखा परिक्षकको नाम)

संघ/संस्था लि.
स्थिति विवरण -मिति.....मा

गत वर्षको		सम्पत्ति	चालु वर्षको	
रु.	पैसा		रु.	पैसा
		नगद		
		बाँकी.....		
		बैंक		
		मौज्दात.....		
		<u>लगानी हिसाब :-</u>		
		क) मुद्धति		
		खाता.....		
		ख) शेयर		
		खरिद.....		
		ग)		
		अन्य.....		
		<u>सदस्यहरूसँग बाँकी ऋण :-</u>		
		क) भाखा		
		नागेको.....		
		ख) भाखा		
		ननागेको.....		
		<u>पाउनु पर्ने हिसाब:-</u>		
		क)		
		उधारो.....		
		ख)		
		पेशकी.....		
		ग) व्याज.....		
		घ)		
		हर्जाना.....		
		ड)		
		हितकोष.....		
		च)		
		बेरुजु.....		
		छ)		
		घरौटी.....		
		ज) सर्टेज.....		
		झ)		
		(ञ)		

	हिनामिना..... ट) अन्य सापटी..... फर्निचर..... सवारी साधन..... जग्गा भवन - गोदम)..... सेफ..... मिल..... अन्य सम्पत्ति सामान शुद्ध नोक्सानी..... (-) घाटा पूर्ति कोष..... अन्तिम माल शेष.....		
	जम्मा		

दस्तखत :

(लेखा समितिका सदस्य)

अनुसूची -६
(नियम २३ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)
सहकारी संस्था । संघको
निरिक्षण प्रतिवेदन

१. संस्थाको नाम :-
ठेगाना:- दर्ता नं - दर्ता मिति
:-
२. (क) निरिक्षण गरेको मिति :-
(ख) अघिल्लो निरिक्षण मिति :-
३. सदस्य संख्या :-
४. चुक्ता शेयर रकम :-
५. संस्था ।संघको मुख्य कारोबार :-
६. (क) संचालक समितिको बैठक कति अवधिमा हुने गरेको छ ?
(ख) सो बैठकमा कति संचालकहरु उपस्थित हुने गर्दछ ?
(ग) संचालक तथा कर्मचारीहरु संयुक्त बैठक कति अवधिमा बस्ने गरेको छ ?
(घ) कर्मचारीहरुको बैठक कति अवधिमा बस्ने गरेको छ ?
७. (क) संचालक समितिको निर्णयहरु, ऐन, नियम र विनियम अनुकूल छ छैन ?
(ख) सो निर्णयले निम्न मध्ये कुन क्षेत्रमा सकारात्मक वा नकारात्मक कस्तो प्रभाव पारेको छ ?
(१) संस्था/संघको कारोबार
(२) संस्था/संघको कर्मचारी
(३) संस्था/संघको सदस्य
८. (क) ऐन, नियम र विनियम बमोजिम खाता वही राखेको छ छैन ?
(ख) खातापत्रमा अध्यावधिक लेखा गरेको छ छैन ?
(ग) संस्था । संघले राख्नु पर्ने अभिलेखहरु राख्ने गरेको छ छैन ,
९. नगद मौज्जात ठीक दूरुस्त छ छैन ?
१०. निर्धारित कार्यक्रम तथा बजेट बमोजिम कार्यान्वयन गरेको छ छैन ?
११. संस्था । संघको नगद । जिन्सी हिनामिना । बाँकी बक्यौता राख्न दिएको छ छैन ,
१२. (क)अघिल्लो निरिक्षणमा देखाइएका त्रुटी, समस्याको सुधार र सुझावको कार्यान्वयनमा भएको छ छैन
(ख) देखा परेका समस्याहरु के के छन् ?
(ग) समस्या सामाधानका उपायहरु के के हुन् ?
- मिति : निरिक्षण गर्ने व्यक्तिको दस्तखत
नाम :
पद :